

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАФТОГАЗОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

ГАЛЮК І. Б.

кандидат економічних наук

Івано-Франківськ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ускладнення умов ведення нафтогазового бізнесу на фоні світових структурних змін, підвищення ризиків діяльності внаслідок складнощів вітчизняного нафтогазовидобутку призводять до необхідності застосування інноваційних підходів як основного імпульсу активізації роботи галузі загалом.

У розрізі питань забезпечення енергетичної безпеки України нафтогазова галузь відіграє значну роль. Однак існуючі проблеми збільшення споживання нафти і газу, залежності від зовнішніх поставок та уповільнення темпів вітчизняного видобутку вуглеводнів вимагають нагального вирішення, яке повинно забезпечувати не лише відтворення існуючого рівня діяльності, але й сформуванню основи випереджаючого розвитку у галузі. Вирішення цих питань повинно базуватись на активізації інноваційної діяльності в нафтогазовому секторі.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Вирішенню питань розвитку нафтогазової галузі на інноваційній основі присвячено ряд праць вітчизняних науковців. Дана проблематика представлена в роботах В. Геця, О. Лапка, І. Чукаєвої, Я. Витвицького, О. Ковал-

ка та ін. Кризові явища у світовій економіці вимагають формування нових підходів до активізації інноваційної складової нафтогазового комплексу.

Мета. Метою даної статті є визначення тенденцій розвитку інноваційної діяльності у нафтогазовому секторі України, для чого вирішено завдання: визначено особливості розвитку нафтогазової галузі України; проаналізовано інноваційну складову діяльності нафтогазового сектору; сформовано висновки щодо проведеного дослідження.

Основний матеріал дослідження. Інновації на сьогоднішній день є основою для отримання конкурентних переваг в кожній галузі. Для нафтогазового сектору інновації є передумовою підвищення ефективності його роботи, можливості виконання планів по видобутку нафти і газу, передбачених Енергетичною стратегією України до 2030 року [1].

На сьогоднішній день розвиток нафтогазової галузі України ускладнюється наступними моментами:

- низька ефективність розробки діючих родовищ. Використовувані технології забезпечують видобуток з пластів близько 30% нафти [1]. А це означає щорічну втрату запасів;
- практично всі доведені запаси нафти є важко-видобувними, що вимагає використання нових технологій розробки та експлуатації родовищ;
- родовища, які перебувають в експлуатації на даний момент часу, є вкрай виснаженими.

Інноваційна діяльність в нафтогазовій галузі представлена фрагментарно і характеризується такими тенденціями:

1. Обсяги фінансування інноваційної діяльності в галузі є вкрай низькими. Участь держави у забезпеченні інноваційного розвитку підприємств галузі є обмеженою, тому основна частка фінансування забезпечується власними коштами підприємств (табл. 1). Такі джерела фінансування інноваційної діяльності як кошти місцевих бюджетів, позабюджетні фонди, іноземні інвестори, кредитні та інші кошти на сьогоднішній день не задіяні для забезпечення інноваційного розвитку нафтогазовидобувного сектору, однак саме вони є потенційними «фінансовими донорами» галузі, для чого необхідно відпрацювати механізм їх залучення у процес інвестування.

2. Основні засоби нафтогазової галузі є зношеними як фізично, так і морально. Щороку спостерігається збільшення збитків від зменшення корисності основних фондів (табл. 2). Загалом рівень зносу основних засобів становить близько 60% [1]. Питання оновлення матеріальної бази галузі є нагальним, однак вимагає поповнення технологічного парку прогресивною технікою та обладнанням.

3. Витрати на дослідження, розвідку і розробку є недостатніми для забезпечення відтворення запасів (табл. 2). Лише показники 2009 року демонструють відносне збільшення фінансування названих процесів. Виснаження діючих родовищ та обмежені обсяги геологорозвідувальних робіт є справжньою загрозою для розвитку нафтогазовидобувної галузі. Відтворення запасів вимагає використання прогресивних технологій розвідки.

4. Низький рівень продуктивності нафтогазового сектору, основними факторами росту якого є: використання нового обладнання, технологій, ноу-хау – 20 – 25%; організаційна ефективність, у тому числі кваліфікація персоналу, системи управління персоналом і виробництвом – 10%; збільшення масштабів виробництва – 10%. Визначення даних показників для українських нафтогазових підприємств ускладнюється відсутністю відповідної інформації щодо результатів роботи галузі.

5. Недостатній рівень використання наукового потенціалу нафтогазового сектору при достатньо високому збереженому рівні фундаментальних наукових досліджень та підготовки фахівців для роботи в галузі. Вперше гідророзриви пласта, які є на сьогодні основними технологіями зарубіжних компаній при видобутку

Таблиця 1

Обсяги та джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств нафтогазовидобувного комплексу України за період 2005 – 2008 рр.

Показники	2005 рік, млн грн (частка в загальному обсязі, %)	2007 рік, млн грн (частка в загальному обсязі, %)	2008 рік, млн грн (частка в загальному обсязі, %)
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності	52,0 (100)	67,7 (100)	26,3 (100)
В т. ч. за рахунок			
Власних коштів	50,3 (96,73)	61,0 (90,10)	23,9 (90,87)
Держбюджету	1,7 (3,27)	2,7 (3,99)	2,3 (8,75)
Вітчизняних інвесторів	–	4,0 (5,91)	0,1 (0,38)

Складено за даними [1, 2].

Таблиця 2

Стан основних засобів нафтогазової галузі, витрати на дослідження, розвідку і розробку

Показники	2006 рік		2007 рік		2008 рік		2009 рік	
	млн грн	млн грн	Зміна значення у порівнянні з попереднім роком, млн грн (%)	млн грн	Зміна значення у порівнянні з попереднім роком, млн грн (%)	млн грн	Зміна значення у порівнянні з попереднім роком, млн грн (%)	
Основні засоби	83531	87660	+4129 (+4,94)	85316	-2344 (-2,67)	124511	+39195 (+45,94)	
Амортизація	3631	3121	-510 (-14,05)	3305	+184 (+5,9)	3676	+371 (+11,23)	
Збиток від вибуття основних засобів	160	52	-108 (-67,5)	71	+19 (+36,54)	41	-30 (-42,25)	
Збиток від зменшення корисності основних засобів	619	169	-450 (-72,7)	874	+705 (+417,2)	4478	+3604 (+412,4)	
Витрати на дослідження, розвідку, розробку	10	139	+129 (+1290)	114	-25 (-17,99)	389	+275 (+241,2)	

Складено за даними Консолідованої фінансової звітності НАК «Нафтогаз України» за період 2005 – 2009 р. р.

сланцевого газу, почали використовувати ще в СРСР. Однак за роки незалежності України фінансування науки скоротилось настільки, що замість власних розробок ми використовуємо надбання іноземних сервісних компаній. Заділ розробок, який ще зберігся з радянських часів, поступово зменшується, а темпи його поповнення вкрай низькі. Так кількість патентів, зареєстрованих у 2009 р. у видобувній промисловості загалом становить близько 44, у 2008 р. цей показник становив 85. У світовому контексті інноваційна активність українського нафтогазового сектору є непомітною (рис. 1).

6. Інновації в нафтогазовому секторі мають особливий прикладний характер і передбачають використання сервісних підрозділів, вторинних та третинних методів віддачі пласта, ріст коефіцієнта вилучення нафти і т. п. Однак, в Україні сьогодні спостерігається залучення іноземних компаній для роботи у всіх ключових напрямках нафто- і газовидобутку. Розробка шельфу Чорного моря вимагає використання надсучасних технологій, яких у нас немає. Обмеженим є досвід вітчизняних нафтогазовидобувних компаній у вилученні важковидобувних запасів, відсутні новітні методи збільшення нафтовіддачі пластів, передові технології буріння. Існуючий парк обладнання технологічно відстає від світового рівня на десяток років. Вітчизняний нафтогазовидобуток стає все більше залежним від трансферу інновацій з-за кордону.

7. Інноваційні проекти в нафтогазовій галузі є надзвичайно капіталомісткими та тривалими у часі. Їхня реалізація, яка може тривати і більше десяти років, ускладнюється екологічними вимогами та іммобільністю самих проектів (інфраструктура для забезпечення проекту повинна бути стаціонарною). Так, наприклад, вартість інвестиційного проекту по розробці Одеського та Безіменного газових родовищ на шельфі Чорного моря сягає 3, 2 млрд грн при періоді здійснення капіталовкладень протягом 2010 – 2015р. р. (період видобування газу планується у 2011 – 2041 р. р.).

8. Більшість технологій, які використовуються у нафтогазовидобутку, є унікальними, що визначає їхню високу вартість та обмежену пропозицію. Незважаючи на низьку інноваційну активність, підприємства нафтогазового комплексу є вагомими споживачами нових тех-

нологій. Позитивним кроком на сьогодні є ідея створення нафтопромислової сервісної компанії на базі сервісних активів ПАТ «Укрнафта» [4]. Однак, ця ідея повинна бути розвинена до рівня механізму дії для забезпечення сервісного обслуговування нафтогазовидобутку та паралельного процесу запозичення іноземного досвіду і розвитку власних розробок у даному напрямку.

9. Монопольне державне управління діяльністю в галузі, з одного боку, вимагає врахування великої кількості інтересів держави, що підвищує рівень ризику проєктів, з другої сторони, у кризових ситуаціях рівень невизначеності роботи у галузі зменшується внаслідок централізованого контролю і регулювання роботи в ній [5]. У розрізі полеміки щодо монопольного державного управління нафтогазовим сектором чи переведенням роботи галузі повністю на ринкові рейки, то, на наш погляд, в даному аспекті важливо витримати баланс державного регулювання із створенням можливостей для залучення інвестицій, як вітчизняних, так і іноземних, у розвиток нафтогазового сектору, що дозволить розвивати бізнес-відносини та активізувати інноваційну діяльність для перспективи її подальшого прогресивного розвитку.

Висновки. Таким чином, розвиток нафтогазового сектору повинен відбуватись виключно на інноваційній основі. Лише в цьому випадку можна забезпечити стратегічну спрямованість галузі як основи підвищення енергетичної незалежності України в результаті збільшення обсягів власного видобутку вуглеводнів. Реалізація таких планів потребує розробки відповідного механізму управління даним процесом, що є предметом подальшого дослідження. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/>.
2. Заметить корову в коровнике [Електронний ресурс] /Експерт. – 2011. – №12. – Режим доступу: <http://expert.ru/expert/2011/12/>.
3. Статистичний щорічник України за 2009 рік / За ред. . О. Г. Осауленка. – К.: Інформаційно-аналітичне агентство, 2010. – 556 с.

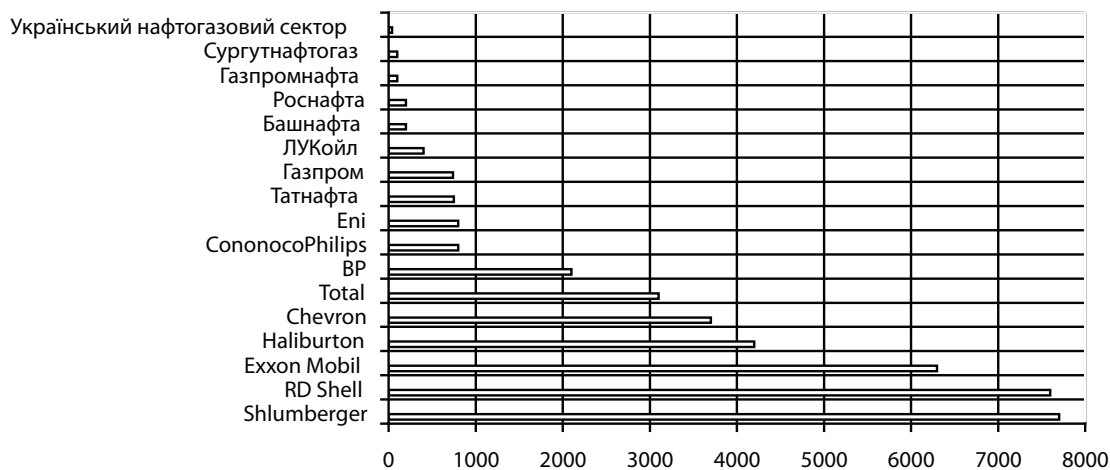

Рис. 1. Кількість зареєстрованих патентів

Складено за даними [2, 3].

4. ПАТ «Укрнафта» змінює стратегію / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrnafta.com/ua/media/press_releases/show/13.

5. Рекомендації Парламентських слухань на тему «Про стан та перспективи видобутку вуглеводнів в Україні та запровадження державної монополії на цю діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.
